

FÖRENINGEN ÖSTERMALM

Stockholm den 6 oktober 2015

Stockholms Stadsbyggnadskontor
Registrator
Box 8314
104 20 Stockholm

Yttrande över program för detaljplan för del av kv. Sperlingens Backe, Dnr 2014-00404

Kvarteret Sperlingens Backe är ett av innerstadens största kvarter. Det är en del av Stockholms hjärta, beläget intill Stureplan, ingående i Stockholms City. Det är ett välbevarat kvarter med många karakteristiska värden för Stockholm och stadens stadsbild. Det är ett spännande och innehållsrikt kvarter med en intressant historia. Här finns, och har funnits, en mängd skiftande verksamheter som satt sin prägel på kvarteret, skildrats i litteraturen och är ihågkomna av många. Kvarteret innehåller byggnader av skiftande karaktär från flera epoker. Det är därför en provkarta på årsringar i Stockholms bebyggelsehistoria. Kvarterets byggnader och deras fasader är avgörande för klassiska gatuvyer från flera håll. Det kulturhistoriska värdet är mycket högt. Nästan hela kvarteret är grönmärkat enligt stadsmuseets klassificering, dvs. de har särskilt stora värden. Två hus är blåmärkade, dvs. de har byggnadsminnesklass. Två hus är gulmärkade, dvs. de har stor betydelse för stadsbilden. Ett hus är byggt under de senaste decennierna och saknar markering.

Bland nuvarande och tidigare verksamheter kan nämnas Sturebadet, Ostermans Marmorhallar, Sandbergs Bokhandel, Freys Hyrverk, Hedengrens Bokhandel, Restaurang Sturehof och Biograf Spegeln, verksamheter som är väl etablerade i stockholmarnas aktuella och historiska medvetande. En del lever vidare, andra har upphört men lämnat tydliga spår, medan åter andra endast finns kvar i många stockholmarnas minnen. När Sturegallerian etablerades togs stor hänsyn till den befintliga bebyggelsen och de värden den representerar. Det föreliggande programmet skulle däremot leda till ytterligare uträdering av de spår som finns kvar från flera av de klassiska verksamheterna.

Efter rivningsvågen på femtio- och sextiotalen avstannade rivningarna i innerstaden, dels på grund av starkt motstånd från stockholmarnas sida, men också som följd av en vikande konjunktur och därmed dåliga ekonomiska förutsättningar för nybyggnad. Rivningarna har nu tagit fart igen. Föreningen Östermalm kan konstatera att inom dess område har ett flertal rivningar av fullt funktionsdugliga eller åtminstone renoveringsbara byggnader skett, och fler planeras. Det har hittills varit frågan om enstaka hus, även om de vart och ett haft stor betydelse för stadsbilden, som till exempel Folkan på Östermalmstorg och den nu aktuella flygeln till Astoriahuset på Nybrogatan.

I programmet för kv. Sperlingens backe föreslås rivningar i en skala som närmar sig femtio- och sextiotalens totalsaneringar, och nu liksom då är det stadens hjärta som angrips. Det är inte enstaka hus som rivs, utan en omfattande sammanhängande bebyggelse som går till spillo. Det finns dock en viktig skillnad. Femtio- och sextiotalets rivningar skedde på politiskt initiativ och grundades på en dröm om den moderna effektiva staden. Den förslummade innerstadsbebyggelsen skulle ersättas av nya byggnader enligt modernistiska ideal. Sett i historiens backspegel kan man konstatera att en del

FÖRENINGEN ÖSTERMALM

visst blev bra, men förlusterna av stadsmässiga och kulturhistoriska värden blev mycket stora. Nu, femtio år senare, ser vi rivningar initierade inte av politisk vilja utan av kommersiella intressen. Politikens roll reduceras till att bekräfta dessa och lotsa projektet genom beslutsprocessen.

Programmet omfattar nästan hela kvarteret. Undantagna är hörnhusen vid Sturegatan/Humlegårdsgatan och Humlegårdsgatan/Grev Turegatan samt Franska Reformerta Kyrkan på Humlegårdsgatan, som har andra fastighetsägare än de som tagit initiativet till omvandlingen. I programmet föreslås rivning av samtliga hus inne i kvarteret, förutom Sturebadet, som är byggnadsminne. Av husen med fasader mot gatorna bevaras endast de som är byggda före den modernistiska perioden ungefär fram till 1910, medan de gårdshus som tillhör dessa rivs. Av de modernare gathusen sparas hörnhuset Birger Jarlsgatan/Grev Turegatan från 1930-talet, där tunnelbanenedgången är i dag, men det byggs om och på. Övriga modernare gathus föreslås rivas. Det gäller ett hus vid Humlegårdsgatan från 1980-talet och Ostermans bilhall vid Grev Turegatan från 1930-talet. Huset vid Humlegårdsgatan är ett intressant exempel på postmodern arkitektur i ett centralt läge och det enda från senare tid i kvarteret. Överbyggnaden av den lilla gatstumpen från Grev Turegatan in mot Freys för Tures restaurang kanske också kan räknas som postmodernism. Den föreslås också rivas. Ostermans bilsalong vid Grev Turegatan är ett intressant exempel på arkitektur från den mest optimistiska motorismens era och har sin specifika unika karaktär. Freys hyrverk, inne i kvarteret är en motsvarighet från en tidigare epok och föreslås också rivas. Alla hus som föreslås rivas är grönklassade, förutom huset mot Humlegårdsgatan som är oklassat eftersom det är så nytt.

De rivna husen ersätts av nya kontorshus som föreslås bli upp till fyra våningar högre än befintlig bebyggelse. I bottenvåningen och källarplanet föreslås butiksytor. Nuvarande Sturegallerian, som är väl anpassad till den befintliga bebyggelsen och som uppskattas av många stockholmare, försvinner i sin nuvarande skepnad och ersätts av en ny i två plan inom den nya bebyggelsen, med helt nya sträckningar av galleriagatorna, koppling till T-banan och ny T-baneuppgång närmare Stureplan. Vad detta kommer att innebära för befintliga verksamheter är svårt att veta, men en gissning är att flera av de nuvarande verksamheterna kan få svårt att överleva. Ett exempel är Hedengrens bokhandel, en av Stockholms viktigaste kulturinstitutioner. Den som studerar handlingarna närmare kan också konstatera att på bokhandelns nuvarande plats är en restaurang illustrerad.

Resultatet blir att i princip allt inne i kvarteret nybyggs, till upp till fyra våningar högre höjd än idag, medan de klassiska fasaderna runt kvarteret sparas som en kuliss runt en ny stor galleria med kontor ovanpå. Inget blir kvar av nuvarande Sturegallerian.

Det stockholmska taklandskapet och stadens karakteristiska silhuett har under senare år förändrats av påbyggnader på befintliga hus. Om de hade getts en intressant arkitektonisk utformning kunde de möjligen ha tillfört stadsbilden något, men det vi har sett hittills har varit mediokert och arkitektoniskt ointressant trots att läget borde kräva en omsorgsfull utformning. Sådana påbyggnader är ett kostnadseffektivt sätt att skapa nya ytor som genererar höga hyresintäkter tack vare sina attraktiva centrala lägen, men de har i många fall tillåtits trivialisera en klassisk stadsbild. Denna trend ser inte ut att brytas i och med detta programförslag. Påbyggnader och nya byggnader

Ö FÖRENINGEN ÖSTERMALM

till betydligt högre höjd än tidigare föreslås i stor omfattning inom kvarteret, några nära fasad, andra indragna mot kvarterets mitt och därmed inte synliga direkt från gatan nedanför, men väl synliga på lite längre håll. Ett exempel är hur man från Kungsgatan ner mot Stureplan, en av de mest klassiska gatuvyer vi har i Stockholm, kommer att se en lådliknande uppbyggnad ovanför det karakteristiska Bångska huset i fonden. Illustrationsmaterialet visar att också gatubilderna från Östermalmstorg, Brahegatan och Birger Jarlgatan påverkas. De illustrationer som finns i programförslaget visar inte på någon ambition att skapa intressant arkitektur, tvärtom ser vi triviala lådor ovanför de klassiska fasaderna.

Programförslaget innebär mycket stora ingrepp i kvarteret och stor påverkan på Stockholms stadsbild. Enligt Föreningen Östermalm är de flesta av dessa ingrepp oacceptabla. Det gäller de påbyggnader som negativt förändrar klassiska gatuvyer som till exempel från Kungsgatan mot Stureplan och det gäller rivningarna inne i kvarteret som ödelägger betydande kulturhistoriska värden. Föreningen är också tveksam till de föreslagna rivningarna av gathuset mot Humlegårdsgatan och Grev Turegatan, eftersom de är de enda exemplen inom kvarteret från två viktiga stadsbyggnadsepoker som då skulle förlora representation inom ett kvarter som nu har bebyggelse från de flesta epoker och därmed tydligt visar Stockholms årsringar. Detta skulle då gå förlorat.

Det finns några inslag i programmet som Föreningen Östermalm kan se positivt på som enskilda företeelser. Det är positivt om Ostermans Marmorhallar återupprättas, nu i stor utsträckning dolda av senare tidens ombyggnader. Enligt programmet är det dock bara delen närmast Birger Jarlgatan som återupplivas och blir T-baneuppgång, de inre delarna av Marmorhallarna föreslås däremot rivas. Att ändra T-baneuppgången så att den mynnar närmare Stureplan kan ha fördelar. Men om en förutsättning för smärre positiva förändringar är omfattande påbyggnader och förstörelse av stora kulturhistoriska värden är priset alltför högt. Naturligtvis är det också bra med fler bostäder, även om det är ett mycket litet tillskott jämfört med hur mycket kontors- och butiksytor ökar. Betydligt fler bostäder borde kunna inrymmas.

Programförslaget visar tydligt var initiativet idag ligger i stadsbyggandet. Förändringar sker inte utifrån vad som kan bedömas vara positivt för stadsbilden och till glädje och nytta för stockholmarna, utan utifrån vilken ekonomisk vinning som kan förväntas tillfalla fastighetsägarna. Här handlar det om inget annat än att skapa attraktiva säljtor och kontor i exklusiva lägen. För detta offras betydande kulturhistoriska och andra värden i ett av innerstadens mest karakteristiska och legendariska kvarter. Detta är något Föreningen Östermalm bestämt motsätter sig.

Marianne Rietz, ordförande

Mats Perner, styrelseledamot